

Реліквії з пекла

Історія знає різні війни — тридцятилітні, столітні, міжконфесійні та міжнаціональні. Їх розпочинали й проводили за різними мотивами, але в результаті вони несли людські жертви, спустошення та розруху. До сьогодні найстрашнішою в історії людства є Друга світова. І все менше стає її очевидців та учасників, адже в жовтні 2014 року відзначатимемо знаменну дату — 70-річчя визволення України, яка була в окупаційному фашистському пеклі 103 тижні.

У Тинненській ЗОНІ I-III ступенів, як і в усій Україні, нині проходять виховні заходи, уроки історії, в шкільному музеї постійно діє виставка з експонатів, що мали відношення до війни. Оскільки жителі краю внесли в перемогу велику частку, старшокласники закладу дослідили бойовий шлях воїнів Червоної армії та УПА, адже жителі села брали активну участь в обох формуваннях. Створили Книгу пам'яті с. Тинне, де вписані імена 71 червоноармійця, яких прийняла земля Росії, Прибалтики й Центральної та Східної Європи, 90 вояків УПА та 67 осіб цивільного населення — місцевих жителів, які загинули під час війни. У кожного з них доля героїчна й трагічна, адже їм судилося зазнати фашистського смертоносного смерчу. А це історія однієї людини, якій вдалося пережити його й свідчити наступним поколінням про страхіття війни.

З 1946 року в Тинному працювала вчителькою молодших класів Кіля Величко. Їй судилося пройти через фашистські концтабори. Після четвертої втечі молоду вчительку, а до війни вона працювала у Волинській області, схопили на німецько-польському кордоні й відправили в тюрму у Франкфурті-на-Майні, далі - в'язниця в Берліні, Равенсбрюк - концтабір для в'язнів-жінок.

Жили в жахливих умовах, у бараках було по дві тисячі чоловік, спали на дерев'яних нарах у три яруси. Постійно мучив голод. Працювали під конвоєм есесівців із вівчарками. Перевозили тачками мул із болота на поле, згодом виготовляли радіокотушки до повної знемоги. Тих, хто падав, убивали.

Табірна охорона часто вдавалась до нелюдської наруги. Наголо острижених жінок годинами тримали під пекучим сонцем або ж у мороз поливали роздягнених зі шлангів холодною водою. На них заради забави нацьковували собак. У недільні дні начальник табору особисто влаштовував оглядини: йшов повз ряди й тицяв палицею то в одну, то в другу. Есесівці вихоплювали з шеренги жертву й волокли до брами, за якою здіймались димарі крематорію. Дехто від жаху перед завтрашнім днем вдавався вночі в бараці до самогубства або ж кидався на дротяну огорожу, якою проходив струм, інші, з жариною надії на втечу, ховались до каналізаційних люків. А щоранку знову всіх вишиковували, щоб провезти повз стрій знівечені трупи.

Восени 1944 року до крематорію проклали залізницю. Нею в жовтні до табору цілими ешелонами, за чутками, везли поляків. Їх одяг і взуття, де траплялося й дитяче, волосся в'язні запаковували й вантажили назад у вагони. Попіл також збирали в мішки, його використовували для удобрення полів. Над табором постійно стояв солодкуватий запах, а з труб крематорію удень і вночі клубився чорний дим.

Та було місце, що лякало ще більше. Фашисти називали його лікарнею. Тут есесівські ескулапи проводили на в'язнях нелюдські експерименти: витягували жили, викачували кров, виймали кістки з рук і ніг і в законсервованому вигляді відправляли для лікування своїх вояків. Побувала там і подруга Килини з Полтавщини - Поліна Коврига. У неї вирізали нирку, викачали багато крові. Недовго вона після того протрималася. Померла й Ольга Бамбула родом із села Бирлівка з тієї ж Полтавщини. Килина Величко розповідала, що за декілька днів до 1 травня 1945 року, коли крематорій уже не працював, не було ні світла, ні води, людей зовсім не годували. Усіх, хто ще животів, вирішили розстріляти, щоб не залишилося свідків. Але не встигли...

Ось деякі записи з її щоденника про ті події: «24 січня 1942 року. Перехід у новий табір. Сніг, мороз, стояли голі коло лазні. Писали хрести на лобі». А останній - 9 травня

1945 року: «Кінець війни. Мітинг. Весело. Хочу додому». Ще декілька: «26.01.45 р. Почали варити нечищену картоплю разом із бруквою»; «3.02.45 р. Субота. Обід. Повітряна тривога. Впали у вічі бліді обличчя фріца та фізички. Усі раді»; «11.02.45 р. Носили землю... Ховались у вбиральні. Співали російських пісень. Одержали штраф»; «12.02.45 р. Немає обіду»; «9.04.45 р. Вечір. Жах. Голодний народ».

Це лише окремі записи із саморобного потаємного щоденника колишньої ув'язненої фашистського концтабору Равенсбрюк, неподалік Берліна, за № 77744, червоного кольору, що означав приналежність до політичних.

Проживаючи в Тинному, вчитель дуже любила квіти, її садиба завжди виграла різнобарв'ям тюльпанів, троянд і жоржин, які вирощувала на згадку про подруг, котрі згоріли в крематорії. «Перше травня. Вранці звільнили радянські бійці з тюрми. З радості хвора». Неважко уявити, який вигляд мала двадцятичотирирічна жінка, якщо хтось запитав: «Чого тобі треба, бабусю?». Над нею схилилося зовсім юне обличчя воїна, який разом зі своїми побратимами приніс визволення бранцям концтабору. Впродовж тижня її годували з ложки. А запис від 9 травня можна прочитати на фото розгорнутих сторінок щоденника, який зараз зберігається в Меморіальному комплексі «Український музей історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр.» у Києві, щоб донести до нащадків страшне лихоліття фашистського смертоносного смерчу.

На першій сторінці цієї книжечки-щоденника є адреса: Полтавська область, Ковалевський район, село Богданівка, станція Кононівка, Величко Кіля Олександрівна.

Минули вже десятиліття після страшної війни. Виросли нові покоління людей. Але тривожні події стукають у серця нащадків, закликають, як зіницю ока, берегти мир і спокій на всіх континентах планети.

Світлана КОТОК.